

Jiráček, Jiří

Rusko-anglické analogie v akcentuaci na rozdíl od češtiny

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2003, vol. 52, iss. A51, pp. [25]-32

ISBN 80-210-3151-4

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100021>

Access Date: 13. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JIŘÍ JIRÁČEK

RUSKO-ANGLICKÉ ANALOGIE V AKCENTUACI NA ROZDÍL OD ČEŠTINY

V tomto příspěvku navazujeme na článek, který jsme publikovali ve SPFFBU (Jiráček 2000). Rusko-anglické obdoby v umístění a charakteru přízvuku patří totiž k jejich nejvýraznějším strukturním paralelám v protikladu k češtině.

Označíme-li jednotlivé námi zkoumané jazyky velkými začátečními písmeny, lze schematicky vyjádřit naše trilaterální porovnávání takto:

R/A v akc. × Č

Máme na mysli volný a významotvorný přízvuk, dále pak vliv akcentuace na celkovou fonetickou podobu slova, zejména na redukci nepřívzvučných vokálů v R a A. Ve zmíněném článku jsme jako exemplifikaci pro A uvedli slova *canal* [kə'næl], *fanatic* [fə'nætɪk], *confess* [kən'fes], kde jde o redukci fonémů /a/ a /o/. V angličtině však existuje také přechod přízvučného *e* v poloze bezprostředně před přízvukem v *i*, sr. např. *the present* ['preznt] a *to present* [pri'zent], *the record* ['reko:d] a *to record* [ri'ko:d]; dochází tudíž v podstatě k jevu, který známe z ruštiny a nazýváme jej ikáním. Ruskému ikání se však na rozdíl od A podrobují i fonémy /a/ a /o/, např. *пяті́, неслá́*, tj. po měkkých souhláskách, kdežto A měkké konsonanty nemá.

V anglických nepřívzvučných slabikách dochází ve velké většině případů po všech konsonantech a také na absolutním začátku slova k neutralizaci samohláskových protikladů ve středovou smíšenou samohlásku [ə].

Jelikož jsme se těmito akcentuačními a hláskoslovnými vztahy blíže nezabývali – věnovali jsme se R/A paralelám v jiných složkách jazykového systému, především v tvarosloví – a také vzhledem k tomu, že předchází příslušná odborná literatura přešla tyto vztahy bez povšimnutí (Kožmínová 1959 a Barchudarov 1972–1974), považujeme za správné pojednat o nich nyní důkladněji.

Z nahoře uvedené exemplifikace je zřejmé, že se námi sledované jevy převážně týkají p ř e j a t ý c h slov (většinou románského původu). Pojednejme proto, jak se po stránce akcentuační chovají zejména přejatá slova v R, A a Č.

1. Ruština

1.1 Ruština je, co se týče akcentuace, nejbližší starému obecně slovanskému stavu (sr. Horálek 1962, 142). Sice nezachovává u přízvuku intonační rozdíly, ale je archaická v zachování polohy přízvuku. Staré intonační rozdíly se, jak známo, udržely v R ve slovech s tzv. plnohlasím, tj. u dvojslabičných útvarů typu *torot, tolot, teret*, které se objevují na místě původních slabik typu *tort, tolt, tert*. Přízvuk je pak na první slabice, byla-li ve staré slabice intonace tažená (cirkumflex), na druhé slabice, je-li plnohlasí pokračováním staré slabiky s intonací raženou (akut), sr. např. subst. *во́рон* a *во́ро́на*.

1.2 Budiž ještě řečeno, že přízvukné slabiky se v R vyslovují s větším zesléním hlasu než v Č a nepřízvukné naopak s menší silou. V této souvislosti připomeňme rovněž všeobecně známý jev, že charakteristickou vlastností některých ruských nepřízvukných vokálů je jejich redukce, která může vést až ke změně kvality. Tak např. nepřízvukný foném /e/ se v moskevské výslovnosti realizuje těsně před přízvuknou slabikou jako [i], dochází k tzv. ikání, o němž již byla řeč, sr. např. subst. *леса́*, jež se vyslovuje [l,isá].

1.3 Akcentuace slova přejatého do R je ovlivňována především přízvukovými poměry jazyka, z něhož je dané pojmenování přejato (sr. Straková 1978, 227). U ruštiny šlo o přejímání hlavně z francouzštiny, němčiny, řečtiny a latiny. Pojednejme proto ve stručnosti o přízvukování v uvedených jazycích.

1.3.1 Ve francouzštině je přízvuk na poslední vyslovované slabice, např. *maison*, *canapé*, *comfortable*.

1.3.2 V němčině je přízvuk u slov domácích obvykle na první slabice, např. *Arbeiter*, *Zimmer*, *ankommen*. U pojmenování s nepřízvuknými a neodlučitelnými předponami *be-*, *emp-*, *ent-*, *er-*, *ge-*, *ver-*, *zer-* je na kořeni slova, sr. *bekommen*, *empfehlen*, *entschuldigen*, *eröffnen*, *Gepäck* atd. U nesklonných kompozit bývá přízvukná druhá část složeniny, např. *dagegen*, *heraus*, *gegenüber*. – U slov přejatých N většinou zachovává původní akcentuaci, např. *Intelligenz*, *Extrem*, *Hypnose*, *Senat*. Podobně jako v R a A také v N vážou některé sufixy přízvuk na sebe. Jde např. o slova na *-ie*, *-ant*, *-ent*, *-ist*, sr. *Demokratie*, *Praktikant*, *Student*, *Idealist*. Pojmenování na *-ismus* a *-isch* mají přízvuk na předposlední slabice, např. *Kapitalismus*, *demokratisch*. Slovesa na *-ieren* a pojmenování od nich odvozená mají přízvuk na *-ie-*: *regieren*, *Regierung*. Poznamenejme ještě, že v N je přízvuk důraznější než v Č.

1.3.3 V řečtině je přízvuk na jedné z posledních tří slabik, sr. *theá* bohyně, *chōrā* země, *melitta* včela, u dvojhlásek na druhé samohlásce, např. *Atreidēs* Atreovec, *sfaira* koule. Při flexi se přízvuk může posouvat.

1.3.4 V latině mají dvojslabičná pojmenování přízvuk vždy na druhé slabice od konce, sr. např. *mater*, *puer*, *aurum*. Slova trojslabičná a vícetřislabičná mají rovněž přízvuk na předposlední slabice, je-li dlouhá (přirozeně nebo polohou), sr. *laudāre*, *puella*, v ostatních případech přechází přízvuk na třetí slabiku od konce, sr. *fēmina*, *ingenium*.

1.4 V ruštině je většina přejatých slov francouzského původu, proto – pokud nesplynula s původním lexikem – mají přízvuk oxytonický (koncový).

1.4.1 Oxytony francouzského původu jsou např. substantiva *батальон* (*ba-taillon*), *лейтенант* (*lieutenant*), *салют* (*salut*), *романс* (*romance*), *престиж* (*prestige*), *декрет* (*decret*).

Oxytony jsou v R i některá slova přejatá prostřednictvím němčiny, sr. např. *факультет* (*Fakultät*), *университет* (*Universität*), *авторитет* (*Autorität*), *суверенитет* (*Souveränität*).

1.4.2 Paroxytonický přízvuk (tj. na druhé slabice od konce) mají některá další slova německého původu, jako: *ла́герь* (Lager), *ефре́йтор* (Gefreiter), *гросс-ме́йстер* (Großmeister), *а́йсберг* (Eisberg), *а́ншлюс* (Anschluss).

Celá řada paroxyton je v R původu řeckého, např. *а́том* (átomos), *ана́лиз* (análysis), *диа́гноз* (diágnosis), *и́дол* (eídolon).

Tento typ přízvuku má také skupina substantiv latinského původu, např. *а́втор* (aúctor), *экза́мен* (exámen); *Ви́ктор* (víctor). Různomístnost přízvuku v R vede někdy k tomu, že se ruský přízvuk – na rozdíl od Č s pevným přízvukem na první slabice – může shodovat s původním přízvukem latinským, sr. např. *секунда* × *секунда*, *трансформатор* × *трансформатор* (sr. Žaža 1999, 176).

1.4.3 Proparoxytona (tj. slova s přízvukem na třetí slabice od konce) jsou v R v rámci slov přejatých poměrně vzácná a jsou většinou řeckého původu: *апока́липсис* (apokálypsis), *ге́незис* (génesis), *сύνтаксис* (sýntaxis) aj.

1.5 V akcentuaci přejatých slov působí v R četné analogie a ve spontánní výslovnosti dochází k přízvukovým variantám, jimž se norma snaží čelit, sr. např. akcentuaci podstatných jmen *агэ́нт*, *процэ́нт*, *це́мент*, převzatých z N n. jejím prostřednictvím, sr. něm. Agent, Prozent, Zement – varianty s přízvukem na první slabice vybočují z normy a jsou tudíž nespisovné (Орфоэпический 1983).

1.6 V ruštině se ve vymezených skupinách slov vyskytuje ještě přízvuk vedlejší. Týká se to hlavně kompozit, sr. *ра́диотелегра́мма*, *га́льванопла́стика*, *а́гротехни́ческий* aj.

1.7 V akcentuační charakteristice odvozených slov hraje významnou úlohu přízvukový typ sufixu. Řada odvozovacích přípon váže na sebe přízvuk. Z přejatých substantivních sufixů jsou to např. přípony *-и́зм*, *-и́ст*, *-и́циj-*. *-а́тор* (sr. Jiráček 1971, 67), z adjektivních např. *-а́льн-*, *-о́нн-*, *-о́зн-*, *-а́бельн-* (sr. Jiráček 1984, 46).

2. Angličtina

2.1 Co se týče A, většina slov má, podobně jako v R, jen jeden přízvuk. Ten bývá u domácích pojmenování zpravidla na první slabice, např. *follow* ['folou] následovat, *follower* ['folouə] stoupenec, *manifold* ['mæni'fould] rozmanitý, mnohonásobný (Dušková-Bubeníková-Caha 1991, 22).

2.2 U přejatých slov, obzvláště u slov románského původu, bývá přízvuk na druhé slabice, sr. např. *contain* [kən'tein], *production* [prə'dakšən]. Dodejme, že A přejímala hlavně z F a že také všechna pojmenování uvedená v odd. 1.4.1 přejala podobně jako R (*battalion*, *lieutenant* atd.). Zdaleka ne všechna slova románského původu mají však přízvuk na druhé slabice, srov. např. subst. *ballet*, *concord*, *costume*, *problem*, *peril*, adj. *honest*, *public*, *absolute*, slovesa *perish*, *organize*.

Obecně platí, že přechetná pojmenování francouzského původu přejetá po r. 1066, který byl pro Angličany historicky předělový (došlo k obsazování jejich území vítěznými francouzsky mluvícími Normany, kteří ovlivnili domácí obyvatelstvo především jazykově, podstatně méně už etnicky), mívají přízvuk na poslední slabice.

2.2.1 Dvojslabičná substantiva s geneticky latinskou předponou mají v A obvykle přízvuk na předponě, slovesa téže grafické podoby však na kořeni slova, např.:

<i>import</i> ['impo:t]	×	<i>to import</i> [im'po:t]
<i>exploit</i> ['eksplɔit]	×	<i>to exploit</i> [iks'plɔit]
<i>present</i> ['preznt]	×	<i>to present</i> [pri'zent]
<i>record</i> ['reko:d]	×	<i>to record</i> [ri'ko:d]

Jak zdůvodnit tuto významotvornou funkci, tj. rozlišování slovnědruhově příslušnosti pouze přízvukem? V odborné literatuře jsme se setkali s následujícím vysvětlením, které uvedeme v poněkud volnějším překladu:

Francouzská slova, jež přešla do A, byla nejprve vyslovována s francouzským přízvukem a ten byl na konci slova. Protože však nikdo při ústním projevu nemyslí na původ pojmenování, převládala tendence posouvat přízvuk dopředu. Většina mluvčích začala totiž vyslovovat tato cizí slova podobně jako slova od původu anglická. Nicméně mnoho pojmenování si v A stále ponechává francouzský přízvuk, např. *divine*, *reply*, *accord*, *oblige*, ačkoli tato slova zdomácněla na anglické půdě již zhruba před šesti sty lety. Vzhledem k tomu, že posun přízvuku byl často ponechán náhodě, stalo se, že v mnoha případech existovalo více akcentuačních podob, čehož bylo využito k odlišení substantiv od sloves (sr. Hübscher-Frampton 1945, 127).

Řada substantiv (převážně francouzského původu) má však přesto přízvuk na poslední slabice, tj. jako příslušné sloveso, např.

<i>address</i> [ə'dres]	.....	adresa; adresovat
<i>approach</i> [ə'prɔuč]	.....	přístup; přiblížit se
<i>concern</i> [kən'sə:n]	.....	zájem; týkat se
<i>defeat</i> [di'fi:t]	.....	porážka; porazit
<i>reform</i> [ri'fo:m]	.....	reforma; reformovat

2.3 Víceslabičná slova mívají v A vedle přízvuku hlavního ještě slabší vedlejší přízvuk, např. *democratic* [,demo'krætik], *examination* [ig,zæmi'neiʃən].

2.4 Pro naše trilaterální srovnávání je důležité ještě uvést, že i pro A platí, co jsme již připomněli pro R (a pro N), že některé cizí přípony strhávají přízvuk na určitou slabiku, např. *-aire* [-'eə]; *millionaire* [,miljə'neə], *-ee* [-'i:]; *addressee* [ædre'si:]. Na slabiku před *-ic-* váže přízvuk velmi běžný adjektivní sufix *-ic(al)*: *political* [pə'litikl].

3. Pohyblivý přízvuk v ruštině a angličtině

3.1 Z dosavadního našeho výkladu vyplývá, že se ve slovním přízvuku R a A typologicky dost sblížily a současně se oba tyto jazyky v tomto směru diametrálně odlišují od češtiny.

3.2 Jak jsme již uvedli na začátku, jde především o volný přízvuk a vliv tohoto suprasegmentálního prozodému na fonetickou podobu slova, zejména na redukci nepřívzvučných vokálů. Ruský přízvuk je nejen volný (není vázán na určitou slabiku), může být i p o h y b l i v ý (ve tvarech některých slov je na

různých slabikách, např. *рукѣ* × *руки*). V řadě případů rozlišuje i význam lexikální a vznikají tak homografy typu *мука* × *мука*.

3.3 V angličtině nemůže být pohyblivost přízvuku výrazovým prostředkem rozlišujícím tvarotvorný význam, neboť morfologický systém současně A obsahuje už jen pouhé reliktu dřívějšího syntetického flexivního systému. Z celého pádového paradigmatu se např. zachoval pouze přivlastňovací pád (tzv. saský genitiv), který funguje víceméně jen fakultativně vedle analytického tvaru, sr. např. *my friend's library* a *the library of my friend*. Dodejme, že pádová koncovka neobsahuje vokál a nemůže tudíž vázat slovní přízvuk.

3.4 Jistou pohyblivost vykazuje v A tento suprasegmentální prozodém při delimitaci slovnědruhé příslušnosti, tj. v případech typu *import* × *to import*, jak jsme o tom psali v odd. 2.2.1.

3.5 Ani tím však pohyblivost přízvuku v A nekončí. Lze ji totiž zaregistrovat ještě v rámci anglického derivačního paradigmatu (na tento jev mě upozornil prof. V. Hrabě, za což mu děkuji). I zde se R a A typologicky shodují v protikladu k Č. Máme na mysli derivační řady tohoto typu:

акаде́мия, акаде́мик × *академи́ческий* || *academy* × *academic(al)* × *academici-an*; *а́дрес* × *адреса́т* || *address* × *addressee*; *аристо́крат, аристокра́тия* × *аристократи́ческий* || *aristocrat* × *aristocracy* × *aristocratic(al)*; *демокра́т, демокра́тия* × *демократи́ческий* || *democrat* × *democracy* × *democratic(al)*; *исто́рия, исто́рик* × *истори́ческий* || *history* × *historian*, *historic(al)*; *миллио́н* × *миллионе́р* || *million* × *millionaire*; *поли́тика, поли́тик* × *полити́ческий* || *policy* × *politician* × *political*; *психопа́т* × *психопати́ческий* || *psychopath* × *psychopathic*; *симпа́тия* × *симпати́чный* × *симпатизи́ровать* || *sympathy*, *sympathize* × *sympathetic(al)*; *телефо́н, телефо́нный* × *телефони́ст* || *telephone* × *telephonic* × *telephonist*.

Tímto výčtem se nevyčerpává zásoba tříčlenných derivačních paradigmat. Je jich v A více a některá nemají příslušnou obdobu v R, sr. např. *admirable* × *to admire* × *admiration* n. *plutocrat* × *plutocracy* × *plutocratic*.

Podíváme-li se na uvedené případy blíže, můžeme konstatovat, že:

a) Adjektiva se suf. *-ическ-/ичн-* mají přízvuk na začátku přípony (*аристократи́ческий, симпати́чный*), kdežto v odpovídajících anglických slovech je přízvuk na slabice před sufiksem (*aristocratic, sympathetic*). Jde o původně řeckou příponu *-ik-ós*, jež přešla do F v podobě *-ique*.

b) Přízvuk na sebe vážou v R sufiky *-at* (*адреса́т*), *-ист* (*телефони́ст*), *-изиро́ва-* (*симпатизи́ровать*) a u slov románského původu *-ep* z lat. *-arius* (*миллионе́р*). V angličtině to jsou přípony *-ee* (*addressee*), *-aire* (*millionaire*), nikoli však v R vždy přízvukový internacionální sufix řeckého původu *-ist*, sr. *telephonist*.

c) Posun přízvuku v uvedených derivačních paradigmatech je častější v A. V jednotlivých řadách jsme dva posuny zaznamenali v A celkem pětkrát (z deseti možných), a to u výchozích pojmenování *academy, aristocrat, democrat, policy* a *telephone*, v R pouze v jediném (*симпатия*).

d) Přízvuk v A má v protikladu k R obecnější tendenci k posunu směrem k začátku slova, což může být ovlivněno ztrátou flexivních afixů v A, sr.:

aristocrat – *aristocracy* – *aristocratic(al)*
 ↗ ↘ ↗ ↘ ↗ ↘
 аристократ – аристократия – аристократический

democrat – *democracy* – *democratic(al)*
 ↗ ↘ ↗ ↘ ↗ ↘
 демократ – демократия – демократический

sympathy – *sympathize*
 ↗ ↘ ↗ ↘
 симпатия – симпатизировать

psychopath – *psychopathic*   *history* – *historic(al)*
 ↗ ↘ ↗ ↘   ↗ ↘ ↗ ↘
 психопат – психопатический   история – исторический

telephone – *telephonist*   *policy* – *political*
 ↗ ↘ ↗ ↘   ↗ ↘ ↗ ↘
 телефон – телефоност   политика – политический

academy – *academic(al)*   *million*
 ↗ ↘ ↗ ↘   ↗ ↘
 академия – академический   миллион

Jde však jen o tendenci, nikoli o zákonitost, sr. případy stejné lokalizace přízvuku:

millionaire   *historian*   *telephonic*   *addressee*
 ↑ ↓   ↑ ↓   ↑ ↓   ↑ ↓
 миллионер   историк   телефонный   адресат

nebo dokonce umístění přízvuku v A blíže ke konci slova než v R:

address

адреs

academician

академик

politician

политик

4. Čeština

4.1 V Č je akcentuace podobně jako ve F zcela jednoduchá, přízvuk je stabilizován, nikoli však na poslední slabice, ale na slabice první, tj. stejně jako v ostatních západoslovanských jazycích s výjimkou polštiny (tam je přízvuk vázán na předposlední slabiku slova). V češtině přechází přízvuk na jednoslabičnou (též vokalizovanou dvojslabičnou) předložku, jež se jménem tvoří zvukovou a významovou jednotu, např. *'práce, 'pracovat, 'do práce, 've dvoře, 'přede dveřmi, 'pode mnou*. Týká se to všech pojmenování, bez ohledu na jejich původ, sr. *'adresa, 'adresát, 'adresovat, 'na adresu; 'demokrat, 'demokracie, 'za demokracii*.

K pravidlu o akcentuaci předložek nutno dodat, že současná jazyková praxe poněkud uvolnila dříve striktně formulované pravidlo, a tak i ve spisovném projevu lze přesunout přízvuk na slovo po předložce v případech zdůraznění jména a dále ještě tam, kde by došlo k většímu nepoměru mezi délkou sousedních taktů, např. *dal na 'ujišťování okolí* (sr. Příruční 1995, 45).

4.2 Vedle tohoto hlavního přízvuku bývá v delších slovech přízvuk vedlejší, a to zpravidla na slabikách lichých. Je slabší a pouze fakultativní; objevuje se zejm. v pomalejší a pečlivě výslovnosti, zabraňuje takzvanému polykání koncových slabik, např. *praco val jsem, červeno bílý, 'indi 'vidu ální* (Havránek-Jedlička 1960, 35).

4.3 Pokud jde o volný či dokonce pohyblivý přízvuk, jak jsme o tom pojednali při rozboru akcentuace v R a A, je Č zcela mimo hru, neboť ve všech pojmenováních má přízvuk na první slabice. Absence distinktivní funkce přízvuku je vyvážena fonologickou kvantitou vokálů, sr. např. dvojice slov *pás* (opasek) × *pas* (úřední doklad), *litý* (zuřivý, např. I. boj) × *litý* (vyrobený litím, např. I-á ocel) n. subst. *dráha* (jízdní d.) × adj. *drahá* (d-á látka), subst. *zkratka* (iniciálová z.) × adv. *zkrátka* (držet koně z.). Přízvuk si v Č ponechává funkci delimitativní (sr. Erhart 1984, 56).

5. Závěr

Na závěr našeho trilaterálního – a zčásti i multilaterálního – porovnání bychom chtěli na jedné straně zopakovat to, k čemu jsme dospěli již v našem dřívějším příspěvku na dané téma (Jiráček 2000, 164), a sice, že popsané analogické jevy v R a A vznikly v těchto jazycích nezávisle na sobě, avšak za vydatného přispění F, na straně druhé musíme konstatovat, že lokalizace přízvuku a jeho charakter mohou mít určující vliv na zvukovou podobu slova, a proto paralelní vlastnosti tohoto suprasegmentálního prozodému patří k nejvýznamnějším typologickým shodám mezi R a A, odlišujícím je od Č, jakkoli běží o jazyky geneticky vzdálené.

LITERATURA

- BARCHUDAROV, L. S.: *Русско-английские параллели*. Русский язык за рубежом 1972, č. 2, s. 66–70, č. 3, s. 78–82; 1973, č. 3, s. 53–58, č. 4, s. 63–68; 1974, č. 2, s. 60–64 a č. 4, s. 3–78.
- DUŠKOVÁ, L. – BUBENÍKOVÁ, L. – САНА, J.: *Stručná mluvnice angličtiny*. 6., opr. vyd., Praha 1991.
- ERHART, A.: *Základy jazykovědy*. Praha 1984.
- HAVRÁNEK, B. – JEDLIČKA, A.: *Česká mluvnice*. 3. vyd., Praha 1960.
- HORÁLEK, K.: *Úvod do studia slovanských jazyků*. 2., doplněné vyd., Praha 1962.
- HÜBSCHER, J. – FRAMPTON, H. H. C.: *A Modern English Grammar II*. 6th ed., Lausanne 1945.
- JIRÁČEK, J.: *Adjektiva s internacionálními sufixálními morfy v současné ruštině v porovnání s češtinou*. Brno 1984.
- *Интернациональные суффиксы существительных в современном русском языке (Структурно-сопоставительное исследование)*. Brno 1971.
- *Rusko-anglické analogie na rozdíl od češtiny*. SPFFBU A 48, 2000, s. 155–166.
- KOŽMÍNOVÁ, D.: *Obdoby angličtiny a ruštiny v protikladu k češtině*. Cizí jazyky ve škole 3, 1959, s. 193–202.
- Орфоэпический словарь русского языка*. Под ред. Р. И. Аванесова, Москва 1983.
- Příruční mluvnice češtiny*. Ed. P. Karlík, M. Nekula, Z. Rusínová, Praha 1995.
- STRAKOVÁ, V.: *Ruský přízvuk v přehledech a komentářích*. Praha 1978.
- ŽAŽA, S.: *Konfrontační pohled na češtinu a ruštinu se zřením k vlivu latiny*. SPFFBU A 47, 1999, s. 175–183.

РУССКО-АНГЛИЙСКИЕ АНАЛОГИИ В АКЦЕНТУАЦИИ В ОТЛИЧИЕ ОТ ЧЕШСКОГО ЯЗЫКА

Русский и английский языки обладают разноместным ударением, т. е. оно в разных словах может находиться на любом слоге словоформы (*вóрон, ворбóна; áдрес, адресáт, адресовáть* – *follow, address, addressee*), тогда как в ч. яз. ударение постоянное на первом слоге (*ádresa, ádresát, ádresovat*). Ударение в р. и а. яз. оказывает влияние на произношение безударных гласных, которые редуцируются. Редукция гласного *e* ведет в р. и а. яз. к так наз. иканию, ср. *лесá* [l,ísá] и *to present* [pɹi'zɛnt].

Акцентуацию р. и а. яз. объединяет, в отличие от ч. яз., не только разноместное, но и подвижное ударение, ср. *рукí* × *ру́ки*. В ряде случаев ударение в р. и а. яз. является выразительным показателем значения, а именно лексического, ср. русские омографы типа *мука* × *му́ка*, или ударение может относить слова к разным частям речи, ср. в а. яз. сущ. *import* и глагол *import*. Подвижность ударения проявляется в обоих исследуемых языках также в рамках словообразовательной парадигмы, ср. *симпáтия* × *симпатíчный* × *симпати-зирóвать*; *democrat* × *democrácy* × *democrátic*.

Автор приходит к заключению, что место и характер ударения может иметь в р. и а. яз. решающее влияние на звуковую форму слова. Параллельные свойства этой супрасегментной прозодемы относятся поэтому к важнейшим типологическим сходствам между ними (в отличие от ч. яз.), хотя речь идет о языках генетически отдаленных.